

Kronik Hastal?k Öz Yönetim Ölçe?i

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Kronik Hastal?k Öz Yönetim Ölçe?i*. Turkish Psychological Scales.
Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=25124>

Özet

Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeği (KHÖYÖ), bireylerin uzun süreli hastalıklarla başa çıkma ve tedavi süreçlerini aktif olarak yönetme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş psikometrik bir araçtır. Ölçek, özellikle kronik bir hastalığa sahip olmanın getirdiği psikososyal zorlukları, damgalama deneyimlerini ve tedaviye uyum düzeylerini değerlendirmeye odaklanır. Bu araç, orijinal bir ölçeğin Türkçe popülasyonuna yönelik olarak dilsel ve kültürel adaptasyon çalışması sonucu ortaya çıkmıştır.

Ölçek, dört ana faktör altında toplanan maddeler aracılığıyla, bireylerin kendi sağlıklarını yönetme konusundaki algılanan etkinliğini, hastalığa bağlı damgalama (stigma) düzeyini ve damgalamayla baş etme stratejilerini derinlemesine inceleme imkanı sunar. Sağlık profesyonelleri için hastaların öz yönetim ihtiyaçlarını belirlemede ve kişiselleştirilmiş müdahale programları geliştirmede kritik bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler

Kronik Hastalık, Öz Yönetim, Damgalama, Tedavi Uyumu, Psikometrik Özellikler, Adaptasyon, Güvenirlilik, Geçerlilik.

Yazarlar

Yusuf Emre Öztürk, Müjdat Yeşildal, Ömer Arık, Yunus Fidan.

Amaç

Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeği'nin temel amacı, kronik hastalığı olan bireylerin öz yönetim becerilerini ve bu süreçte karşılaştıkları psikososyal engelleri sistematik bir şekilde değerlendirmektir. Ölçek, özellikle Türkiye popülasyonunda kronik hastalık yönetiminin dört temel boyutunu (Kendini Damgalama, Damgalamayla Baş Etme, Sağlık Bakım Etkinliği ve Tedavi Uyumu) geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçmeyi hedefler. Bu sayede, sağlık hizmeti sunucuları ve araştırmacılar, öz yönetim eksikliği yaayan veya damgalanma riski taşıyan bireyleri erken tespit etmesine olanak tanır.

Ölçeğin adaptasyon çalışması, orijinal yapının kültürel bağlamda korunup korunmadığını test ederek, Türk kültürü içindeki kronik hastalık deneyiminin anlaşılmasına bilimsel bir zemin sağlamıştır. Elde edilen veriler, sağlık eğitim programları ve destek gruplarının etkinliğini artırmak için kullanılabilir.

Yapı

Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeği, çok boyutlu bir yapıyı ölçer ve toplamda 21 maddeden oluşur. Bu maddeler, kronik hastalıklarla ilişkili dört temel psikolojik ve davranışsal yapıyı temsil eden alt boyutlara ayrılmıştır:

Kendini Damgalama (Self-Stigma): Bireyin hastalığı nedeniyle hissettiği utanç, yabancılaşma, yük olma endişesi ve sosyal ortamlardan kaçınma gibi olumsuz içsel algıları ölçer.

Damgalamayla Baş Etme (Coping with Stigma): Bireyin hastalığına bağlı olumsuz duyguların (üzüntü, öfke) kontrol etme, durumu iyileştirme planları yapma ve sosyal destek arama becerilerini değerlendirir.

Sağlık Bakım Etkinliği (Healthcare Efficacy): Bireyin kendi sağlığını yönetme kapasitesi, kendine iyi bakma davranışları ve hastalığı ile tedavi yöntemleri hakkındaki net bilgi düzeyini ölçer.

Tedavi Uyumu (Treatment Adherence): Bireyin ilaç/tedavi rejimine ne kadar düzenli uyduğunu, unutmama veya ihmal etme eğilimlerini değerlendirir. Bu alt boyuttaki maddeler genellikle ters kodlanmıştır.

Bu dört faktör, kronik hastalık yönetiminin hem duygusal hem de pratik yönlerini kapsayarak, bireyin hastalığıyla ne ölçüde bütünleştiğini ve sorumluluk aldığını gösterir.

Geçerlik

Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeği'nin Türkçe adaptasyon çalışmasında (Öztürk ve ark., 2021), ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla faktör analizi teknikleri kullanılmıştır. Yapılan analizler, ölçeğin orijinal yapıya uygun olarak dört faktörlü bir yapıyı desteklediğini göstermiştir.

Uyarılma çalışmasında, ölçeğin kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulmuş ve dil geçerliliği için çeviri-geri çeviri süreçleri titizlikle uygulanmıştır. Yapısal geçerliliğin kanıtlanması, ölçeğin teorik olarak ölçmeyi amaçladığı dört farklı boyutu başarıyla bir şekilde ayırt edebildiğini gösterir. Ancak, detaylı ölçüt bakımından geçerlik (criterion validity) değerleri için orijinal makaleye başvurulması gerekmektedir.

Güvenirlik

Ölçeğin güvenilirlik (reliability) çalışmaları, iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alfa) hesaplanarak gerçekleştirilmiştir. Adaptasyon çalışmasında, KHÖYÖ'nün genel olarak yüksek düzeyde iç tutarlılığına sahip olduğu rapor edilmiştir. Yüksek güvenirlik katsayıları, ölçek maddelerinin aynı yapıyı tutarlı bir şekilde ölçtüğünü ve ölçeğin kararlı sonuçlar verdiğini işaret eder.

Dört alt boyutun her birinin de kabul edilebilir veya iyi düzeyde iç tutarlılık gösterdiği varsayılmaktadır. Bu, alt boyutların bireysel olarak da güvenilir skorlar sağladığı anlamına gelir.

Test-tekrar test güvenilirliği gibi diğer güvenilirlik analizlerinin de yapılması, ölçeğin zaman içindeki kararlılığına katkı sağlayacaktır.

Faktör Analizi

Türkçe uyarlama çalışması, ölçeğin dört faktörlü yapıya dönüştürülmesi için faktör analizi kullanılmıştır. Bu analiz, ölçek maddelerinin hangi alt boyutlara yüklendiğini ve bu yüklenmelerin teorik beklentilerle uyumlu olup olmadığını incelemiştir. Yapılan analizler, "Kendini Damgalama," "Damgalamayla Baş Etme," "Saklılık Bakım Etkinliği" ve "Tedavi Uyumu" faktörlerinin birbirinden ayrılan ancak ilgili yapılar olduğunu doğrulamıştır.

Faktör analizi sonuçları, orijinal ölçek yapılarının Türk kültürüne başarıyla aktarıldığını ve ölçeğin yapısal bütünlüğünün korunduğunu göstermiştir. Bu, ölçeğin kültürel olarak geçerli bir ölçüm aracı olarak kullanılabilirliğini anlamına gelir.

Araç

Test Çeşidi: Uyarlama

Format: Kendini bildirim ölçeği formatındadır. Toplam 21 madde, 5'li Likert tipi derecelendirme ile cevaplanır.

Derecelendirme:

- 1 = Asla
- 2 = Nadiren
- 3 = Ortalama
- 4 = Oldukça sık
- 5 = Her Zaman

Mevcut Diller: Türkçe (Uyarlama).

Popülasyon Grubu: Kronik hastalık olan bireyler.

Yaş Grubu: Yetkinler.

Popülasyon Detayları: Kronik hastalık bulunan ve öz yönetim becerileri açısından değerlendirilmesi hedeflenen klinik veya genel popülasyon.

Test Metodolojisi: Bireylerin kendi algıları ve davranışları belirten ifadeleri, 1 (Asla) ile 5 (Her Zaman) arasında değişen bir skalada derecelendirmesi istenir. Ölçek skorları, öz yönetim düzeyinin ve damgalama ile başa çıkma becerilerinin göstergesidir.

Anahtar Kelimeler

Psikometri, Öz Bakım, Kronik Hastalık Yönetimi, Tedaviye Uyum, Stigma, Adaptasyon Çalması, Ölçek Geliştirme, Sağlık Psikolojisi.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: MÜJDAT YEİLDAL

Yazar ORCID Tanımlama: Bilgi mevcut değildir.

Bağı Kuruluş E-posta Adresleri: mujdatyesildal@gmail.com

Yazma Adresi: Bilgi mevcut değildir.

İzinler, Ücret ve Test Yılı

İzinler ve Kullanım: Kullanım izinleri ve telif hakları için sorumlu yazar (Müjdat Yeıldal) ile iletişime geçilmesi önerilir.

Ücret: Bilgi mevcut değildir.

Test Yılı (Adaptasyon): 2021.

Ölçeğin orijinal PDF belgesi buradan indirilebilir: [kronik-hastalik-oz-yonetim-olcegi-toad.pdf](http://dx.doi.org/10.29228/javs.52376)

Kaynaklar

Öztürk, Y. E., Yeıldal, M., Arık, Ö. & Fidan, Y. (2021). Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği. *Journal of Academic Value Studies*, 7(3), 375-381. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.52376>

Araştırma makalesine ResearchGate üzerinden de erişilebilir: [researchgate.net](https://www.researchgate.net)

Kronik Hastalık Öz Yönetim Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmuştur ve hiçbir şekilde değiştirilmemelidir.

Kendini Damgalama

Hastalıktan dolayı sosyal ortamlarda utanç duyuyorum

Hastalıktan dolayı kendimi diğerlerinden farklı hissediyorum

Hastalığımdan dolayı başkalarına yük olmaktan endişe duyarım
Hastalığımdan dolayı diğerlerine karşı yabancılaşmamı hissediyorum
Hastalığımdan dolayı başkalarını düşünmelerinden endişe duyuyorum
Hastalığımdan bahsetmemek için arkadaş edinmekten kaçınıyorum
Hastalığıma belirtileri karşılarında ağlıyorum

Damgalamayla Baş Etme

Üzgün hissetmekten kaçınabilirim.
Kötü düşünceleri durdurabilir ve kendimi sınırlandırmaktan kaçınabilirim.
Durumu nasıl iyileştireceğimi planlayabilir ve harekete geçebilirim
Neyin deşitirilebileceğini veya deşitirilemeyeceğini kavrayabilirim.
Arkadaşlarımdan ve ailemden destek isteyebilirim

Sağlık Bakım Etkinliği

Kendi sağlığını yönetebiliyorum
Kendime iyi bakabilirim.
Hastalığım hakkında net bilgiye sahibim
Tedavi yöntemi hakkında net bilgiye sahibim

Tedavi Uyumunu

İlaç/tedaviyi unuttur veya ihmal ederim.*
Meşgul olduğum zaman ilaç almayı veya tedaviyi hatırlamakta zorlanırım*
Kontrol için doktorun önerdiği zamanı unutuyorum veya görmezden geliyorum*
Okulda, işte veya dışarıdayken ilaçları almayı aksatıyorum*
İlaç almak/tedavi olmak için başkasını hatırlatma ihtiyacı duyuyorum*

* **Ters kodlanan madde.**